

Ko je bil gospod zbornični svetnik Vaso Petričić še enkrat izpregovoril za svoj predlog in poročevalec priporočal odsekov predlog ter poudarjal, da nese kalendarški kolek na leto okoli 165.000 gld. in časniški kolek okoli 900.000 gld., da so na Ogrskem leta 1870. odpravili časniški kolek, da so na Angleskem uže leta 1855. časniško pristojbino omejili edino le na poštne znamke, leta 1861. pa odpravili tudi to poštno pristojbino, da so na Francoskem časniški kolek opustili z odlokom z dne 5. septembra 1870. leta in na Nemškem izrekli v § 30. tiskovnega zakona, da se tiskovnim izdelkom ne sme nakladati časniški kolek, odklonila je zbornica predlog gospoda zborničnega svetnika Vasa Petričića in vzprejela predlog odsekov.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

228.

Parobrod. Denis Papin. Robert Fulton.

Za veliki svetski promet je bilo brodarstvo od nekdanj največje važnosti. V brodarstvu je bila moč in bogastvo mnogih narodov, a vendar je bilo ono vse do nedavnaj tako jednostavno. Tudi najdovršenejši brodovi so se morali često pkoravati vetru in toku vode. Na teh svojih brodovih se je čutil človek malega in slabega, da se ni niti predrznil samo pomisliti, kako bi mogel kedaj kljubovati vetrovcu in toku vode, in da bi letel, kamor ga srce vleče. In kedar so že iznašli ljudje močno silo, katera bi mog'la brod ravnati, bili so mornarji še vedno in še dolgo malo naklonjeni, da bi verovali, da more človek s čim vladati nad razvihranim morjem. In kakovšna sila da bi to bila! Voda sama da nasprotuje razvihranemu morju! Da, tako je, v vodi, v njeni pari je našel človek silnega tekmeča. In prvi, kateri je izmislil parostroj, pomislil je koj, kako bi ž njim brod ravnal. Ta mož je bil Denis Papin, in kar je izmislil, to je tudi izvel. Leta 1707. mu je bil brod že gotov. Brod je imel dve veliki kolesi z lopatami, kateri je imel vrteti parni stroj. Spustil se je Papin s Kasela po Fuldi, da pride v Vezero, in da potem zaplove po morji na Angleško, kjer je želel svoj izum pokazati. No brodarji na Vezeri so se zbali, da jim hoče novi brod motiti delo, zato so ga razbili na veliko žalost Papinovo. Malo potem je umrl Papin, in ž njim je šel v kot njegov izum. Šele čez sto let se je začelo zopet delati na to, da se parostroj, kakor ga je Watt izumil, upotrebi za plovbo, ker drugi stroji, ki so jih izumili razni možje, nikakor niso bili prikladni za ta posel. Toda šele Robertu Fultonu se je sponeslo, da je izvel ono, česar njegovim prednikom niso mogli izvesti.

Robert Fulton, porojen v državi Pensilvaniji v severni Ameriki, bil je sin siromašne obitelji, in se je s početka bavil s slikarstvom. Leta 1786. je prišel na Francosko, kjer je opustil slikarstvo in se do celega posvetil tehničkim znanostim, za katere mu je srce utripalo. On je pazno proučil razloge, radi katerih ni nobeden mogel uspeti v tem, da parostroj upotrebi za plovbo. Ameriški poslanik na Francoskem, Liwingstone, dobil mu je sredstev, da more zgraditi mal parobrod po svojem umovanji. V avgustu 1803. l. je prebil njegov brod srečno prvi poskus na Seini pri Parizu. Na nesrečo so bili tedaj Francozi v vojski z Angleško tako zamotani, da se nobeden ni zanimal za Fultonove poskuse. Tudi cesar Napoleon I., kateremu se je ponudil Fulton, da mu hoče zgraditi parno floto, s katero bode mogel uspešno napasti Angleže, proglasil je njegov izum za navadno sleparijo.

Ko je sprevidel Fulton, da mu v Francoskej ni sreča mila, vrnil se je v svojo domovino, da tu ponavlja svoj poskus. V to svrho je zgradil dosta velik parobrod, kateremu je zdel ime „Clermont“. Pa tudi njegovi rojaki niso marali za njegov brod, temveč so se rogali Fultonu, nazivajoč njegov brod „Fultonovo neumnost.“ Grohoten smeh ga je spremljal, ko je stopil na svoj brod, in do vrha je priklopelo roganje, ko mu je brod po kratki plovbi na jedenkrat obstal. Bilo se je nekaj pokazilo na parostroji. Fulton je to brzo popravil, in veselo zaplove potem „Clermont“ v Hudson. Kmalu se je roganje sprevrglo v navdušeno klicanje.

Fulton sam pripoveda o tem dogodku to le: „Ko sem gradil prvi parobrod v New-Yorku, gledal je svet moj izum ali ravnodušno ali prezirno. Moji prijatelji so me gledali nekako čudno, kakor da se boje, da se mi je v glavi zmešalo. Poslušali so sicer mirno moja razlaganja, ali se jim je na obrazu bralo, da ne verujejo. Ko sem hodil dan za dnevom h gradnji svojega broda, slišal sem več potov, kako o tem sodijo mimoidoči ljudje, kateri me niso poznavali. Vsak se je rogal mojemu podjetju. Neprenehoma sem moral od znancev poslušati očitke, da toliko časa in novcev trošim na tako neumnost. Ni je bilo duše, katera bi me bila v mojem mučnem delu obodčila, ali mi poželega srečnega uspeha. Ali ko je poskus uspel in brod še ni prišel jedno angleško miljo daleč, uvidel je že vsak, koliko velja, in nastalo je pohvalno klicanje z vseh strani. Oni, kateri so popreje najhujše kričali proti njemu, hvalili so ga sedaj najglasneje.“

Tako popisuje sam Fulton ta prigodek, in moramo mu verovati, da je imel mnogo pretrpeti. Ali za vse te težave ga je obilno nagradil sijajni uspeh, ki ga je dosegel. Od takrat je Clermont občeval mej New-Yorkom in Albanyom na Hudsonu. Prvi pot je vozil v Albany brez potnikov, ali ko se je vračal, dobil je že jednega smelega potnika. In ker je šlo vse v najboljšem redu, začeli so se ljudje čedalje rajši voziti na njem, tako da je sčasoma imel dosta dobička. Fulton je pozneje zgradil

Še več parobrodov, in v nekoliko letih so vozili parniki po vseh rekah in jezerih severne Amerike.

Mnoge severnoameriške države, kakor Ohio, Missouri, Illinois in Indiana imajo svoj nagli procvet večinoma temu zahvaliti, da se je z uvedanjem parobrodov silno vzdignila komunikacija po rekah. V Evropi so so manje rabili parobrodi, ker tu promet po rekah ni bil tako velik kakor v Ameriki. Prvi parobrod v Evropi, ki ga je napravil Henry Bell, vozil je po reki Clyde v Škotski. Bil je prav tako urejen, kakor Fultonov Clermont.

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

— Imenovanja. Minister za uk in bogočastje je imenoval gospoda Antona Funtka za strokovnega učitelja na c. kr. lesni strokovni šoli v Ljubljani, č. g. Jakopa Gomilšaka, duhovnega pomočnika in nemškega pridigarja pri novem sv. Antonu v Trstu, pa za profesorja veronauka na c. kr. državni realki v Trstu.

— Gospod deželni predsednik baron Winkler se je odpeljal v kopel v Laški Trg.

— Bleiweisova slavnost. Odkritje spominske plošče, ki jo je dalo vzidati „Pisateljsko podporno društvo slovensko“ na hiši, v kateri je živel ter umrl oče Slovencev, nepozabni dr. Janez Bleiweis vitez Trsteniški, vršilo se je v nedeljo dne 12. t. m. prav slovesno. Hiša pokojnikova na trgu pred škofijo je bila prav okusno okrašena z draperijami ter z zastavami. Okolo $\frac{1}{2}$ 12. ure dopoludne so se zbrali v Ljubljanski čitalnici, iznad katere so vihrale dve narodni in ena cesarska zastava, udje domačih društev ter deputacije raznih drugih društev z zastavami. Od tod so se odpravili skupno na slavnostno mesto. Na čelu sprevoda so korakali Ljubljanski Sokoli v društveni opravi. Za Ljubljanskim Sokolom so šle deputacije društev z zastavami, in sicer: Zagorskega Sokola, akademičnega Graškega društva „Triglava“, slovenskega del. pevskega društva „Slavca“, potem čitalnic Kranjske, Šišenske, Bezoviške, Borovniške in Ljubljanske, za katero so šli tudi udje slovenskega podpornega pisateljskega društva, in pa kat. društva rokoletskih pomočnikov. Spreveda sta se tudi udeležili bralni društvi z Dobrove in iz Šmarija. Sprevod je šel čez Kongresni trg, Gosposke ulice, čez Turjaški trg, Breg, Šentjakopski most ter po Starem trgu na slavnostno mesto pred škofijo. Ravno pod ploščo je bil postavljen govorniški oder. Na levi strani odra se je zbralo obilno število odličnih slovenskih prvakov vseh stanov, na desni so pa stale narodne dame. Došla društva in deputacije z zastavami so so postavile ravno nasproti hiši slavljencevi. Na obeh straneh za goste in društva odločenega prostora je bila pa zbrana velika množica drugega občinstva. Prva točka vzporeda je bila kantata, ki jo je zložil Benjamin Ipavic ter jo prav dobro pelo pevsko društvo „Slavec“. Po od-

peti tej kantati stopi na oder notar gosp. Luka Svetec ter opiše v lepem govoru, katerega priobčujemo na prvem mestu današnjega lista, zasluge pokojnikove. Po končanem govoru, ko e pala zavesa, ki je krila ploščo, zaori na govornikov opomin trikratni klic „Slava“ spominu nepozabnega voditelja Slovencev. Pevsko društvo „Slavec“ zapoje nato krasno Jenkovo „Molitev“, in je bila s tem končana slavnost pred hišo pokojnikovo. V enakem redu, kakor so prišla društva, odšla so čez Valvazorjev trg, po Vodnikovih ulicah, čez Mesarski most, po sv. Petra cesti, in po Slonovih ulicah v čitalnico. Ob 2. uri popoldne je bil v lepo okrašeni čitalniški dvorani banket, katerega se je udeležilo 70 oseb. Svirala je vojaška godba. Prvo napitnico je napil predsednik „Pisateljskega podpornega društva“ gosp. dr. Vošnjak presvetlemu cesarju. Za njimi je govoril Ljubljanski župan gosp. Grasselli. Popisoval je zasluge pokojnega dr. Janeza Bleiweisa, s katerim smo Slovenci izgubili svojega voditelja, katerega še vedno potrebujemo, ter zaklical njegovemu spominu: Slava. Dr. Karol Bleiweis vitez Trsteniški se je v svojem ter v imenu obitelji zahvalil na napitnici, društvom na udeležbi, gospodu Svetcu, dolgoletnemu prijatelju ter sotrudniku pokojnikovemu, pa na lepem slavnostnem govoru. S tem je bil končan oficijalni del banketa ter se je pričela prosta zabava, pri kateri so se vršile še druge napitnice in govori. Zvečer je bil pa na čitalniškem vrtu koncert, pri katerem je bilo zbranega mnogoštevilnega ter odličnega narodnega občinstva. Pri koncertu je svirala vojaška godba, pel pa „Slavec“. Telegramov je došlo slavnostnemu odboru 43 iz vseh slovenskih pokrajin.

— Na c. kr. viši gimnaziji v Ljubljani je bilo vpisanih ob začetku šolskega leta 1890/91. 589 učencev. Ker jih je med letom 61 izstopilo, ostalo jih je do konca leta 528 (med njimi 2 privatista). Prvi red z odliko jih je dobilo 88, prvi red 296, drugi red 40, tretji red 10. Ponavljalno poskušajo jih bo delalo 92. Zaradi bolezni nista bila 2 klasifikovana. Po narodnosti je bilo 415 Slovencev, 107 Nemcev, 4 Italijani, 1 Hrvat, 1 Čeh in 1 Poljak. Razen obligatnih predmetov so se poučevali ti le prosti predmeti, in sicer: Francoščina za učence od 4. razreda dalje v 2 tečajih v vsakem po 2 uri na teden, italijanščina za učence od 4. razreda dalje v 3 tečajih vsega skupaj po 5 ur na teden, stenografija od 5. razreda dalje v dveh tečajih po 2 uri na teden, risanje za učence vse gimnazije v 3 tečajih v vsakem po 2 uri na teden, lepopisje za dijake spodnje gimnazije v 2 oddelkih po 2 uri na teden, petje za dijake vse gimnazije v 4 oddelkih, vsega skupaj po 5 ur na teden, telovadba za učence vse gimnazije v 4 tečajih v vsakem po 2 uri na teden. Učiteljsko osebje je obstalo iz ravnatelja, 19 profesorjev in 5 suplentov.

— Slovesna prisega župana Ljubljanskega. V soboto dne 11. t. m. so se zbrali ob 11. uri dopoludne v okrašeni mestni dvorani mestni odborniki, zastopniki raznih mestnih uprav, mestni župniki, učitelji, mestni